

VASPITANJE I OBRAZOVANJE

ČASOPIS ZA PEDAGOŠKU TEORIJU I PRAKSU

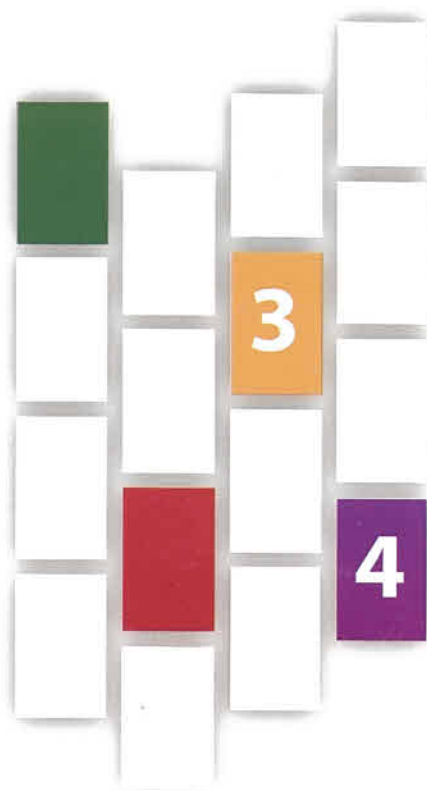
EDUCATION

edukim

Образование

Ausbildung

éducation

Podgorica, 2017.

VASPITANJE I OBRAZOVANJE

časopis za pedagošku teoriju i praksu
Godina XLII, godišnji broj 3-4, 2017
UDK – 37, ISSN 0350 – 1094

REDAKCIJA

mr Radule Novović, glavni urednik
Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva
Radovan Damjanović, odgovorni urednik
prof. dr Ratko Đukanović, član
prof. dr Ana Pešikan, Filozofski
fakultet, Beograd, član
prof. dr Božidar Šekularac, član
prof. mr Nataša Đurović, član
Zorica Minić, član
prof. dr Izedin Krnić, član
Maja Malbaški, član

LEKTOR

Sanja Orlandić

PREVODILAC

mr Radoslav Milošević – ATOS

KOMPJUTERSKA OBRADA

Marko Lipovina

KORICE

Slobodan Vukićević

IZDAVAČ

Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
Podgorica. Prvi broj časopisa
„Vaspitanje i obrazovanje“
je izašao 1975. godine.
Izlazi tromjesečno
Tiraž 1000
Rukopisi se ne vraćaju

ŠTAMPA

Stefani '91

EDUCATION

magazine for pedagogic theory and practice
Year XLII, Annual No. 3-4, 2017
UDK – 37, ISSN 0350 – 1094

EDITORIAL BOARD

mr Radule Novović, Editor in chief
Institute for textbook publishing and teaching aids
Radovan Damjanović, Editor in charge
prof. dr Ratko Đukanović, Member
prof. dr Ana Pešikan, Faculty of Philos-
ophy, Belgrade, Member
prof. dr Božidar Šekularac, Member
prof. mr Nataša Đurović, Member
Zorica Minić, Member
prof. dr Izedin Krnić, Member
Maja Malbaški, Member

LECTOR

Sanja Orlandić

TRANSLATOR

mr Radoslav Milošević – ATOS

TECHNICAL SUPPORT

Marko Lipovina

COVERS

Slobodan Vukićević

PUBLISHER

Institute for textbook publishing and
teaching aids
Podgorica. The „Education“ Magazine,
first published in 1975
Published quarterly
Number of copies 1000
Manuscripts are not returned

PRINTING

Stefani '91

VASPITANJE I OBRAZOVANJE
ČASOPIS ZA PEDAGOŠKU TEORIJU I PRAKSU

3-4

Podgorica, 2017

Uredništvo i administracija:
VASPITANJE I OBRAZOVANJE
Podgorica, Rimski trg bb

Telefon: 00 382 20 265-024; 00 382 20 405-305; 00 382 67 391 391

E-mail :
vaspitanjeiobrazovanje@zuns.me
casopis.mpin@mps.gov.me
radovan.damjanovic@t-com.me

Godišnja pretplata:

- za studente 5.00 €
- za pojedince 10.00 €
- za ustanove 15.00 €
- za inostranstvo 20.00 €

Iznos pretplate za veći broj primalaca od 5 (pet) umanjuje se za 20%

Pretplata se uplaćuje na žiro račun: 510 – 267 – 15

Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Podgorica

* * *

Glavni urednici:

Radivoje Šuković (1975-1978); Stevan Kostić (1979-1983); Miloš Starovlah (1983-1991); Dr Božidar Šekularac (1992-1996); Krsto Leković (1997-1998); Dr Pavle Gazivoda (1999-2007); Radovan Damjanović (2007-2015); Radule Novović (2015-.....)

Odgovorni urednici:

Natalija Sokolović (1977-1978); Borivoje Četković (1979-1998); Dr Božidar Šekularac (1999-2015); Radovan Damjanović (2015-.....)

SADRŽAJ
CONTENTS
3-4|2017

SADRŽAJ

(naučni, istraživački, pregledni)

Adnan ČIRGIĆ LUKA VUJOVIĆ KAO PROUČAVALAC CRNOGORSKIH GOVORA	17
Slavka GVOZDENOVIĆ ARISTOTEL – ETIČKO I POLITIČKO OBRAZOVANJE ČOVJEKA.	27
Aleksandra JOKSIMOVIĆ STAVOVI STUDENATA FAKULTETA LIKOVNIH UMJETNOSTI O PROFESIJI NASTAVNIKA LIKOVNE KULTURE.....	45
Jasmina ROGULJ Sonja KOREN ANALIZA SLUČAJA: DISLEKSIJA I DISGRAFIJA U NASTAVI ENGLESKOGA JEZIKA.....	57
Amor HASIĆ Ali DELICE POREĐENJE NASTAVNOG PLANA I PROGRAMA IZ MATEMATIKE IZMEĐU CRNE GORE I TURSKE.....	75

Jelena STANISAVLJEVIĆ
Danka JELIĆ
Sanja FILIPOVIĆ
**ANALIZA PRIMJENE NASTAVNOG FILMA U REALIZACIJI
ZOOLOŠKIH PROGRAMSKIH SADRŽAJA ZA OSNOVNU ŠKOLU.** 107

Andrijana NIKOLIĆ
LIRSKO I EPSKO U DJEČIJEM STVARALAŠTVU VUKA MINIĆA. 119

Marijana TERIĆ
**ROGAČEVO CARSTVO DJETINJSTVA
(O književnome stvaranju Blagoja Rogača).....** 129

Бојана УДОВИЧИЋ
ЈЕЗИК И СТИЛ У КЊИЖЕВНОСТИ ЗА ДЈЕЦУ..... 141

Ангела МЕСАРОШ-ЖИВКОВ
**ОДНОС ПСИХОМОТОРИКЕ И ФОРМИРАЊА ЕЛЕМЕНТАРНИХ
МАТЕМАТИЧКИМ ПОЈМОВА ПРЕДШКОЛСКЕ ДЈЕЦЕ.....** 153

Boris SAVIĆ
**VASPITNE MJERE U VASPITANJU PREDŠKOLSKOG
DJETETA U PORODICI.....** 165

NASTAVNO – VASPITNI RAD

Marina PETROVIĆ
KREATIVNOST U NASTAVI FIZIKE..... 187

Andrijana NIKOLIĆ
BESKRAJNE PRIČE I IGRE RADMILE KNEŽEVIĆ..... 197

Тихомир ЛАЗАРЕВИЋ Томка МИЉАНОВИЋ Вера ЖУПАНЕЦ Тијана ПРИБИЋЕВИЋ Никола АНТОНИЋ МОГУЋНОСТИ ПРИМЈЕНЕ БЛОГА КАО ВЕБ-АЛАТА У НАСТАВИ БИОЛОГИЈЕ И ЊЕГОВЕ ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ У ОБРАЗОВНОМ КОНТЕКСТ.....	205
--	------------

PRIKAZI

Prof. dr Slavka GVOZDENOVIĆ KONZUMERISTIČKA KULTURA I/ILI KULTURA OTPORA (Lidija Vujačić: <i>Antropologija konzumerizma</i> , „Medijska kultura“ – Biblioteka <i>Teorija medija</i> , Nikšić: Ras press, 2017, 181. str.).....	219
--	------------

Prof. dr Miroslav DODEROVIĆ Božidar ŠEKULARAC i Marijan PREMOVIĆ: CRNOGORSKO POLIMLJE U SREDNJEM VIJEKU, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2017.....	223
---	------------

Mr Vera ĐUKANOVIĆ IZDAVAČKA DJELATNOST U CRNOJ GORI – PREGLED (Povodom knjige „Deset godina izdavaštva u Crnoj Gori 2006-2016: knjige“, Nacionalna biblioteka Crne Gore „Đurđe Crnojević“, Cetinje.	227
---	------------

Mr Marijana TERIĆ ANTOLOGIJA ŽENSKЕ POEZIJE PJESNIKINJE CRNE GORE (1970–2015) JOVANKE VUKANOVIĆ.....	233
--	------------

IN MEMORIAM

Prof. dr Ratko ĐUKANOVIĆ PETAR I. RAKOČEVIĆ (1928 – 2016)..	241
Murat ĆOROVIĆ LJUBO M. STEFANOVIĆ (1930 – 2016).....	243
Prof. dr Ratko ĐUKANOVIĆ MILOŠ STAROVLAH (1933 – 2017)....	245
Mr Milovan JEVRIĆ RAJKO MEDOJEVIĆ (1928 – 2017).....	247
Aleksandar RADOMAN Prof. dr KRSTO PIŽURICA (1927 – 2017)...	249
Radovan DAMJANOVIĆ ŽARKO PEROVIĆ (1927 – 2017).....	251
Mr Milovan JEVRIĆ Mr PETKO BOŠKOVIĆ (1929 – 2017).....	253
Radovan DAMJANOVIĆ MIODRAG VUJAČIĆ (1940 – 2017).....	255

CONTENTS

ARTICLES (scientific, research, reviews)

Adnan ČIRGIĆ LUKA VUJOVIĆ - RESEARCHER OF MONTENEGRIN SPEECHES.....	17
Slavka GVOZDENOVIĆ ARISTOTLE - ETHICAL AND POLITICAL EDUCATION OF MAN.	27
Aleksandra JOKSIMOVIĆ ATTITUDES OF FINE ART STUDENTS OF THE FACULTY OF FINE ARTS ABOUT FINE ART TEACHER'S PROFESSION.....	45
Jasmina ROGULJ Sonja KOREN CASE STUDY: DYSLEXIA AND DYSGRAPHIA IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING.....	57
Amor HASIĆ Ali DELICE A COMPARISON OF MONTENEGRIN AND TURKISH MATHEMATICS CURRICULA.....	75

Jelena STANISAVLJEVIĆ Danka JELIĆ Sanja FILIPOVIĆ ANALYSIS OF THE USE OF FILM IN TEACHING ZOOLOGICAL CURRICULA CONTENTS IN PRIMARY SCHOOL.....	107
Andrijana NIKOLIĆ LYRICS AND EPICS IN CHILDREN'S LITERATURE WORKS OF VUK MINIĆ.....	119
Marijana TERIĆ ROGAČ'S KINGDOM OF CHILDHOOD (Literary work of Blagoje Rogač).....	129
Bojana UDOVIČIĆ LANGUAGE AND STYLE IN CHILDREN'S LITERATURE.....	141
Angela MESAROŠ-ŽIVKOV PSYCHO-MOTOR ABILITIES IN RELATION TO THE DEVELOPMENT OF ELEMENTARY MATHEMATICAL CONCEPTS IN PRESCHOOL CHILDREN.....	153
Boris SAVIĆ DISCIPLINARY PRACTICES IN PRESCHOOL EDUCATION IN THE FAMILY.....	165
TEACHING AND EDUCATIONAL WORK	
Marina PETROVIĆ A CREATIVE APPROACH TO PHYSICS TEACHING.....	187
Andrijana NIKOLIĆ ENDLESS STORIES AND GAMES OF RADMILA KNJEŽEVIĆ.....	197

Tihomir LAZAREVIĆ
Tomka MILJANOVIĆ
Vera ŽUPANEC
Tijana PRIBIĆEVIĆ
Nikola ANTONIĆ

**BLOG AS A WEB-BASED TOOL IN BIOLOGY TEACHING AND
ITS BASIC CHARACTERISTICS IN EDUCATIONAL CONTEXT..**

205

REVIEWS

Prof. dr Slavka GVOZDENOVIĆ

CONSUMERISTIC CULTURE AND/OR CULTURE OF RESISTANCE

(Lidija Vujačić: *Antropology of Consumerism*, „Media culture“ –

Library *Theory of media*, Nikšić: Ras press, 2017, p.181).....

219

Prof. dr Miroslav DODEROVIĆ

**Božidar ŠEKULARAC and Marijan PREMOVIĆ: MONTENEGRIN
POLIMLJE IN THE MIDDLE AGES,**

Institute for Textbooks and Teaching Aids , Podgorica, 2017.....

223

Mr Vera ĐUKANOVIĆ

PUBLISHING ACTIVITY IN MONTENEGRO – REVIEW

(On the occasion of the book „Ten years of publishing in Montenegro

Gori 2006-2016: books“, National Library of Montenegro

„Đurde Crnojević“, Cetinje.....

227

Mr Marijana TERIĆ

**AN ANTHOLOGY OF WOMEN POETRY WOMEN POETS OF
MONTENEGRO (1970–2015) BY JOVANKA VUKANOVIĆ.....**

233

IN MEMORIAM

Prof. dr Ratko ĐUKANOVIĆ PETAR I. RAKOČEVIĆ (1928 – 2016)..	241
Murat ĆOROVIĆ LJUBO M. STEFANOVIĆ (1930 – 2016).....	243
Prof. dr Ratko ĐUKANOVIĆ MILOŠ STAROVLAH (1933 – 2017)....	245
Mr Milovan JEVRIĆ RAJKO MEDOJEVIĆ (1928 – 2017).....	247
Aleksandar RADOMAN Prof. dr KRSTO PIŽURICA (1927 – 2017)...	249
Radovan DAMJANOVIĆ ŽARKO PEROVIĆ (1927 – 2017).....	251
Mr Milovan JEVRIĆ Mr PETKO BOŠKOVIĆ (1929 – 2017).....	253
Radovan DAMJANOVIĆ MIOBRAG VUJAČIĆ (1940 – 2017).....	255

ČLANCI (naučni, istraživački, pregledni)

Aleksandra JOKSIMOVIĆ¹

STAVOVI STUDENATA FAKULTETA LIKOVNIH UMJETNOSTI O PROFESIJU NASTAVNIKA LIKOVNE KULTURE

Rezime:

U radu predstavljamo razmišljanje i stavove studenata Fakulteta likovnih umjetnosti o profesiji nastavnika likovne kulture/likovni pedagog u kontekstu njihovog primarnog školovanja za poziv likovnog umjetnika. Istraživanje je rađeno kao studija slučaja s ciljem da ispitamo jesu li su budući likovni umjetnici voljni ali i, prema sopstvenom uvidu, kompetentni za rad u vaspitnoobrazovnim ustanovama, prije svega u školama. Razgovor je na osnovu pripremljenog upitnika otvorenog tipa vođen s 50 studenata završne godine osnovnih studija, u trenutku kad su završili pohađanje grupe predmeta iz oblasti psihologije, pedagogije i metodike. Nalazi istraživanja ukazuju na trend slabije motivisanosti za pedagoški rad budućih umjetnika, prije svega usljed želje da se potpuno posvete umjetničkom radu, ali i nepovjerenja u sopstvene pedagoške sposobnosti i odgovarajuće lične osobine.

Ključne riječi: kompetencije nastavnika, nastavnik likovne kulture, umjetnički fakulteti, estetsko vaspitanje

¹dr Aleksandra Joksimović, redovni profesor, Fakultet likovnih umetnosti, Beograd

Kompetencije nastavnika

U posljednje dvije decenije inicijalno školovanje za buduće predmetne nastavnike prolazilo je kroz niz promjena. One su usmjerene na pokušaj da se adekvatno odgovori na izmijenjenu globalnu društvenu dinamiku, posebno u sferi obrazovanja, kao i na težnju da nastavnici na svim nivoima školovanja budu visoko stručni, kako u svojim matičnim oblastima, tako i na polju pedagoško-metodičkih kompetencija. Navedenom treba dodati i sve izraženije zahtjeve, uobličene u zvaničnim dokumentima, da nastavnici posjeduju i repertoar osobina i kompetencija koje izlaze iz okvira stručne oblasti i pedagoških znanja i vještina. U različitim državama variraju nazivi i klasifikacija oblasti kompetencija koje se od nastavnika očekuju, ali se one okvirno mogu svrstati u četiri kategorije – one koje se odnose na nastavnu oblast, predmet i metodiku nastave; poučavanje i učenje; podršku razvoju ličnosti učenika; komunikaciju i saradnju.

Primjetno je u teorijskim raspravama, ali i standardima kompetencija različitih zemalja da se autori uglavnom slažu da kompetencije ne čine samo znanja i vještine, već uključuju i aktiviranje širih psihosocijalnih resursa pojedinca. Te kompetencije najčešće se definišu kao dinamička kombinacija znanja, vještina, stavova i vrijednosti koje omogućavaju pojedincu da aktivno i efikasno djeluje u određenoj (specifičnoj) situaciji, odnosno profesiji. Kompetencije predstavljaju sposobnosti suočavanja s kompleksnim zahtjevima, oslanjajući se na mobilizaciju psihosocijalnih resursa, uključujući osim znanja i vještine i stavove u datom kontekstu (OECD, 2005). U prvi plan stavljeni su praktična primjenjivost, kontekstualni karakter znanja, vještina, stavova i vrijednosti, odnosno psihosocijalnih resursa. Kompetencije počivaju na internim kapacitetima pojedinca. S obzirom na to da u njih ne možemo imati direktan uvid, o njima zaključujemo u najvećoj mjeri na osnovu njihovog iskazivanja u konkretnim situacijama (Stanković, 2010).

Uz to, postoji saglasnost i da kompetencije nastavnika treba da obuhvataju ne samo vještine, znanja, stavove i vrijednosti koje su mu potrebne za rad unutar učionice i škole, već i one kompetencije koje su mu potrebne za rad s društvom i u okviru društva (Weinert 2001; Kovač-Cerović, Levkov, 2002; Ogienko, Royak, 2008; Gonzales, Wagenaar, 2008; Andevski, Gajić, 2010; Tatković, Čatić, 2010; Gajić, 2011, i dr.). Stoga za svako društvo predstavlja izazov kako pomiriti sve širi opseg traženih sposobnosti nastavnika i adekvatan odabir studenata, zbog nepopularnosti nastavničke profesije na našim prostorima, nastale usljed slabije zarade u toj oblasti i sve slabijeg ugleda nastavnika u društvu.

Pitanja selekcije nastavnika, inicijalnog obrazovanja, stručnog usavršavanja, njihovog statusa i položaja u društvu trebalo bi da se posmatraju u kontekstu novih ciljeva i uloge škole, brzih promjena u nauci i tehnici, savremenih informacionih komunikacionih tehnologija, uloge nastavnika u transferu novih obrazovnih tehnologija. U izmijenjenim okolnostima traži se nastavnik koji će što

je moguće uspješnije odgovarati potrebama tog razvoja. Traži se njegovo potpunije pedagoško obrazovanje, sposobnost organizovanja i upravljanja savremenim tokovima nastave/ učenja, trajno samostalno usavršavanje, otvorenost za primjenu novih ideja. Od nastavnika se danas očekuje da njeguje kvalitetne međuljudske odnose u odjeljenju, uvažava učenikove potrebe, probleme, interesovanja, mogućnosti, sklonosti, da podržava i afirmiše ličnost učenika, prati i upoznaje njegov razvoj, utiče na socijalnu klimu u odjeljenju i radi na socijalizaciji učenika, dijagnostikuje individualne sposobnosti učenika. On je, u novim okolnostima, član odjeljenske zajednice i drugih školskih kolektiva u kojima njeguje demokratske, partnerske i prijateljske odnose s učenicima i kolegama.

Praksa pokazuje da su zahtjevi koje postavlja buduća profesija, samim tim i profesija nastavnika, dobar indikator koje vještine je potrebno razvijati kod mladih stručnjaka (O'Brien & Deans, 1995). Uspostavljanje saradnje između institucija iz oblasti visokog obrazovanja, istraživačkih centara i svijeta rada („knowledge triangle“) ima višestruke koristi za sve strane u tom procesu, a posebno za mlade koji će imati priliku da ovladaju praktičnim znanjima i da se pripreme za profesionalnu praksu. Značajan broj fakulteta u svijetu već je razvio programe za karijerno obrazovanje i usmjeravanje mladih koji bi trebalo da osnaže mlade za izazove u procesu traženja posla i profesionalnog razvoja uopšte (Villar et al., 2000; Ribchester & Mitchell, 2004; Person & Rosenbaum, 2005; Zelloth, 2009; Gutvajn i sar., 2011). Ipak, o evaluaciji ishoda tih programa nema dovoljno empirijskih podataka (Roscoe & Chehalis, 2009). Značaj te teme može se sagledati u činjenici da su, u našoj sredini, veoma rijetka istraživanja koja se bave vlastitim procjenama kompetentnosti mladih za budući poziv i njihovim percipiranjem mogućnosti pronalaženja zaposlenja nakon studija. Najveći broj srodnih istraživanja usredsređen je na ispitivanje razloga za odabir odgovarajućeg fakulteta, zadovoljstvo programom, nastavom i organizacijom studija (Pajević, 1985; Kesić i Previšić, 1998; Ricijaš i sar., 2006).

Ekspanzija visokog obrazovanja otvara pitanja o kvalitetu znanja studenata i njihovih kompetencija za obavljanje buduće profesije (Elias & Purcell, 2004). Danas se od visokoškolskih institucija očekuje da obrazuju studente koji će imati odgovarajuća znanja i sposobnosti za život u kompleksnom društvu i za rad u institucijama i kompanijama koje zahtijevaju vrlo širok repertoar primjenljivih znanja i sposobnosti prilagođavanja, kao i da kod diplomaca stvore potrebu i svijest o cjeloživotnom učenju (Person & Rosenbaum, 2005; Zelloth, 2009; Andrews & Higson, 2011). Školovanje budućih nastavnika odvija se na više načina u različitim državama svijeta, a čest je slučaj i da se u jednoj istoj zemlji pojavljuje nekoliko opcija koje u formalnom smislu jednako vode ka mogućnosti zapošljavanja u prosvjeti.

Jedan broj stručnjaka navodi da zahtjevi koje propisuje država, a koji se odnose na nastavnički struku, treba da budu okosnica školovanja budućih nastavnika, odnosno da se program nastavničkih fakulteta kreira na osnovu

zahtjeva struke, dok drugi smatraju da to ne treba da bude tako, već da su visokoškolske ustanove upravo ključna institucija u društvu iz koje treba da proistekne okvir kompetencija koje su bitne za nastavnički (i ostale) pozive.

Nastavnik likovne kulture

Nastavnik likovne kulture ključna je osoba u ostvarivanju ciljeva i zadataka predmeta Likovna kultura. Kao ličnost potrebno je da ima sve pozitivne karakteristike pedagoga, uz znanje koje je mnogo šire od samog sadržaja predmeta, interes i volju za stalno preispitivanje i istraživanje metodičkog pristupa u nastavi i u oblastima likovne teorije i prakse. Umjetnost je kompleksna i široka oblast, i samim tim nastavnik likovne kulture mora imati kvalitetno opšte obrazovanje i opštu kulturu, te otvoren pogled na svijet. Stručna sprema kvalitetnog nastavnika treba da obuhvata poznavanje više naučnih i umjetničkih disciplina koje su vezane za likovnu umjetnost kao što su: estetika, opšta istorija i istorija umjetnosti, likovna tehnologija, filozofija, sociologija i psihologija umjetnosti, kao i druge umjetničke oblasti-književnost, muzika, dramska umjetnost, film i ples. Kvalitetan nastavnik likovne kulture bi i sam morao imati iskustvo u umjetničko-likovnom stvaralaštvu, odnosno trebalo bi da je kroz vlastitu praksu upoznao elemente kreativnog mišljenja i rada, jer mu to omogućava da pouzdano, kvalitetno i kompetentno utiče na razvijanje kreativnosti kod učenika. Samo kreativan nastavnik može stvoriti pozitivnu i motivišuću atmosferu u kojoj će učenici ostvarivati kvalitetna kreativna rješenja u svom radu i formirati iskren kritički i estetski odnos i stav prema svojim i radovima drugih, prema umjetničkim djelima i stvarima svijeta i života uopšte. Budući da i sam, kroz svoju stvaralačku praksu, prolazi kroz proces stvaralačkog mišljenja i rada, takav nastavnik likovne kulture je u stanju da prepozna kreativnost kod učenika i da podstiče divergentno razmišljanje. On treba da je inventivna, kreativna individua, a ne običan operativac koji, prosto, ostvaruje u praksi nastavni program. Uloga nastavnika likovne kulture ogleda se, prije svega, u istraživanju umjetnosti, zajedno s djecom, i u otkrivanju umjetnosti u neposrednom okruženju, u kojem sve može biti podsticaj i motivacija za likovno stvaralaštvo. Proces upoznavanja umjetnosti u školi, osim ohrabivanja i motivisanja učenika da se likovno i kreativno izraze, trebalo bi da sadrži podsticanje učenika da se kritički odnose prema sopstvenom i radu drugih. Trebalo bi, isto tako, da se učenicima omogući uključivanje u likovne projekte, upoznavanje likovnih umjetnika, posjećivanje umjetničkih ateljea i galerija, kako bi se kod učenika formirala, njegovala i razvijala senzibilnost za umjetnost, navika i potreba ostvarivanja dodira s njom. Nastavnik likovne kulture u osnovnoj školi ima, između ostalog, i ulogu vaspitača, što znači da humanistički pristup i odnos likovnog pedagoga imaju poseban značaj. Usvajanje radnih navika, razvijanje sopstvenih stavova i poštovanje tuđih, ostvarivanje komunikacije kroz razgovore sa učenicima, čime se gradi njihovo

samopouzdanje, samo su neki od brojnih vidova vaspitnog karaktera nastave likovne kulture.

O navedenim problemima teoretičari dosta raspravljaju, istraživanja se pojavljuju u manjem broju, dok se stavovi samih (budućih) nastavnika o sopstvenoj percepciji uloge i značaja ove profesije, kao i mišljenja o kompetencijama (realnim i projektovanim), gotovo ne nalaze u literaturi.

Istraživanje

Predmet našeg istraživanja jeste procjena vlastite pripremljenosti studenata Fakulteta likovnih umjetnosti za profesiju nastavnika i sagledavanje stavova o toj profesiji, koja nije njihov primarni izbor i želja. Naime, studenti Fakulteta likovnih umjetnosti u Beogradu, kao i studenti nekoliko drugih sličnih fakulteta u Beogradu i regionu, upisom na fakultet (bez mogućnosti izbora) dobijaju predmete kao što su psihologija, pedagogija, metodika likovnog vaspitanja i obrazovanja i metodička praksa, koji će im u formalnom smislu, u skladu s odgovarajućim zakonima, dati pravo da se zaposle u nastavi likovne kulture u osnovnim i srednjim školama, ali i u drugim vaspitnoobrazovnim ustanovama i institucijama kulture. Studenti FLU se, dakle, nijesu inicijalno opredijelili za to da se školuju da budu nastavnici, već likovni umjetnici. Stoga nas je zanimalo njihov stav o tome vide li sebe u nastavničkom poslu, smatraju li da su kompetentni za takvu vrstu posla, kao i kakvo je njihovo mišljenje o pedagoškoj pripremi koju su pohađali.

Ciljevi istraživanja bili su da ispitamo

- koliko su studenti zadovoljni PPM obrazovanjem u toku studija i što bi u tom segmentu svog školovanja promijenili;
- koliko su oblasti koje su izučavali u skladu s percipiranim zahtjevima struke likovnog pedagoga;
- da li bi za njih posao nastavnika/likovnog pedagoga bio poželjan ili prihvatljiv i zbog čega.

U istraživanju je učestvovalo 50 studenata četvrte godine Fakulteta likovnih umjetnosti u Beogradu, što je u skladu sa preporukama za izvođenje kvalitativnih istraživanja. Odlika ovog istraživanja je potpuna polna ujednačenost uzorka, koja izražava gotovo jednaku polnu zastupljenost u populaciji studenata FLU. Prosječna starost (kalendarski uzrast) učesnika istraživanja iznosila je dvadeset i dvije godine. Istraživanje je sprovedeno tokom školske 2016/17. godine.

Metod i tehnika istraživanja. U istraživanju je primjenjena metoda studija slučaja. Iako se studija slučaja najčešće odnosi na pojedinca, slučaj nije uvijek vezan samo za jednu osobu. To može biti i jedna škola, odjeljenje u okviru škole ili grupa studenata, porodica, ali i program, specifičan projekat, kao i određeni

odnosi i procesi (Gutvajn, Đerić, Marušić, 2011; Flyvbjerg, 2006; Ševkušić, 2008). U našem istraživanju „slučaj“ obuhvata grupu studenata Fakulteta likovnih umjetnosti koji su na završnoj godini osnovnih studija. Za potrebe ovog istraživanja konstruisan je upitnik s pitanjima otvorenog tipa. Pitanja su se odnosila na studentsku procjenu zadovoljstva stečenim znanjima i vještinama, procjenu kompetentnosti za obavljanje budućeg posla, percepciju mogućih poteškoća za obavljanje profesionalne uloge, kao i na motivisanost i želju za radom u oblasti likovne pedagogije. S obzirom na to da je naša studija eksplorativnog karaktera, opredijelili smo se za kvalitativnu analizu prikupljenog materijala što omogućava dublji uvid u lična značenja koja studenti FLU pripisuju vlastitoj pripremljenosti za budući profesionalni poziv. Korišćeni analitički postupak može se svrstati u kvalitativnu tematsku analizu, koja podrazumijeva traganje za dominantnim obrascima u prikupljenom materijalu (Gutvajn, Đerić, Marušić, 2011). Da bismo identifikovali teme koje se ponavljaju u razmišljanjima učesnika u istraživanju, njihovi odgovori razvrstani su po sličnostima i razlikama.

Pitanja su bila svrstana u nekoliko kategorija, koje su, zapravo, indikatori stavova, kao i procjene vlastite motivisanosti i pripremljenosti za posao nastavnika/likovnog pedagoga. Indikatori su proistekli iz projektovanih ciljeva istraživanja.

Rezultati istraživanja i diskusija

Četrdeset troje studenata je na pitanje da li bi voljeli da rade u školi, odgovorilo negativno. Dvadeset četvoro njih smatra da bi im svakodnevni rad u instituciji oduzimao vrijeme i energiju koju planiraju da posvete umjetničkom radu, dok 19 studenata procjenjuje da ne posjeduju u dovoljnoj mjeri neke od osobina ili sposobnosti koje smatraju bitnim za rad s djecom u redovnim školama. Navode da je za posao u nastavi potrebno strpljenje, motivacija i razumijevanje i poznavanje djece, što oni ne prepoznaju kod sebe. Niko od njih nije naveo da je razlog za to što je rad u nastavi za njih neprihvatljiv – loš materijalni položaj nastavnika, odnosno niska primanja. Sedmero studenata koji su naveli da bi voljeli da budu nastavnici, kažu da smatraju da i taj posao može da bude izazovan i kreativan, da misle da nije nužno da se zbog toga odreknu umjetničke karijere, ali i da bi (šestoro od njih sedmero) više voljeli da budu nastavnici u srednjim umjetničkim školama nego u osnovnim, jer bi im bilo „lakše“ da rade s djecom koja su izabrala umjetnost, a ne sa svom djecom kojoj je likovna kultura obavezan, nametnut predmet. Na potpitanje – čega misle da bi se odrekli radeći u školi – uglavnom navode bojazan da bi im vrijeme bilo utrošeno na posao, da bi zapostavili umjetnički rad i da bi se odrekli slobode koja im je neophodan uslov za stvaranje – morali bi da „poštuju satnicu“, „slušaju direktora“...

Kad ih, međutim, pitamo da li bi voljeli da rade kao likovni pedagozi u nekoj drugoj vrsti edukacije mladih – u kulturnim centrima, muzejima, galerijama,

privatnim umjetničkim školama, ljetnjim radionicama i slično, gotovo svi, njih 47, odgovarilo je pozitivno. Navode da takvi oblici pedagoškog rada imaju niz prednosti nad radom u školama jer „nijesu svakodnevni“, „radi se sa djecom koja su zainteresovana“, „dinamično je, mijenjaju se grupe, nijesu uvijek ista djeca posjetioci ili polaznici“, „slobodnije je jer nema zadatog programa koji mora da se poštuje i koji nameće ministarstvo“, „manja je odgovornost“, „disciplina učenika ne bi trebalo da bude problem kao u školama“... Troje studenata kaže da ne bi voljeli da rade kao likovni pedagozi ni u kulturnim, umjetničkim i drugim ustanovama, jer „nijesu vješti u prenošenju znanja“ ili „ne vole mnogo da pričaju“.

U prethodnim pitanjima i kroz razgovor bio je naglašen voljni momenat, odnosno studenti su pitani da li bi voljeli da rade u školi ili nekoj od pomenutih ustanova. Kad ih pitamo da li bi u nekim okolnostima ili pod nekim uslovima ipak prihvatili posao nastavnika ili likovnog edukatora – situacija je prilično promijenjena – njih 44 kaže da bi prihvatili rad u obrazovnim ili institucijama kulture, ukoliko „bi bilo ograničeno na nekoliko godina“, „bi se radilo o dva, tri sata dnevno“, „ne bi bilo svakog dana, već jednom ili dva puta nedjeljno“, „bi imali slobodu da rade kako sami misle da treba“, „bi imali odlične materijalne i tehničke uslove“, „bi radili u inostranstvu, odnosno nekoj razvijenoj, zapadnoj zemlji“... Kad ih pitamo ko bi, prema njihovom mišljenju, trebalo da radi s djecom u osnovnim i srednjim opšteobrazovnim školama, koji profil stručnjaka bi to trebalo da bude – oko polovine (22) smatra da bi trebalo da na umjetničkim fakultetima postoje posebni smjerovi ili druga vrsta ranog profilisanja onih koji se pripremaju za rad u nastavi, unaprijed se opredjeljujući za to, dok druga polovina (28) misli da samo dobro školovani umjetnici, odnosno diplomci FLU ili srodnog fakulteta, mogu da rade s djecom, posebno s onima koji su talentovani.

Sljedeća grupa pitanja bila je vezana za stavove studenata o tome koliko smatraju da su na fakultetu pripremljeni za pedagoški rad. Prvo smo razgovarali o tome koliko su zadovoljni studijama uopšte. Niko od njih nije sasvim zadovoljan, ali većina – 37 prilično je zadovoljna. Nezadovoljni su najčešće materijalnim i tehničkim uslovima, dok njih 22 nije sasvim zadovoljno teorijskim predmetima (napomena: studenti FLU tokom studija, osim umjetničkih, pohađaju i predmete filozofija umjetnosti, psihologija umjetnosti, istorija umjetnosti, strani jezici, pedagogija i metodika) – sadržajem, obimom i obavezama, a devetoro studenata smatra da neke od tih predmeta ne treba uopšte uvrstiti u nastavni plan FLU.

Kad su u pitanju predmeti i sadržaji koji ih pripremaju za pedagoški rad, većina studenata, njih 36, smatra da bi oni trebalo da budu izborni, kako oni koji ne vide sebe u vaspitnoobrazovnom radu s mladima ne bi morali da ih pohađaju. Upitani da pojašne koncept izbornosti, studenti navode da bi PPM predmeti mogli da budu izborni tokom sve četiri godine studija ili da na master studijama postoji

smjer ili modul za nastavnike, i da se u okviru tih studija studenti pripreme za pedagoški rad. Iz izbornosti bi, jednoglasno navode, isključili psihologiju i psihologiju umjetnosti, predmete koje bi željeli da pohađaju kao obavezne, jer su, po njihovom mišljenju, sadržaji psihologije potrebni bez obzira na eventualnu pedagoško-metodičku pripremu.

Od sadržaja koje su slušali u okviru PPM predmeta, smatraju da su im za potencijalni pedagoški rad bitne sve teme kojima su se bavili, ali da misle da je potrebno više posvetiti vremena problemima kao što su: rad s djecom sa smetnjama u razvoju, problemi discipline u nastavi. Smatraju i da bi trebalo da su pripremljeni podjednako za rad u školama, kao i za rad u drugim ustanovama gdje se može raditi s djecom i mladima i da bi voljeli da dio prakse provedu u školama ili centrima za djecu s posebnim potrebama ili smetnjama u razvoju, kulturnim centrima i slično. Navode i da bi im značilo da se češće organizuju tribine ili predavanja na kojima bi čuli iskustva likovnih pedagoga koji rade u nekoj od institucija.

Pored toga, većina studenata smatra da bi nastava PPM predmeta i školska praksa trebalo da se odvijaju paralelno (a ne da se praksa realizuje nakon odslušanij predmeta iz psihologije, pedagogije i metodike) jer je prošlo dosta vremena od predavanja do prakse, dosta toga su zaboravili, prije svega zbog toga što nijesu imali priliku da odmah primijene ili vide u parksi. Takođe, 26 njih bi voljelo da praksu obavlja ne samo u školi već i u drugim ustanovama, ili (15) samo u drugim ustanovama, a najčešće navode da bi bilo dobro da borave u školama za djecu sa smetnjama u razvoju, dječjem kulturnom centru, muzeju i sl.

Od vještina/kompetencija za koje misle da su veoma bitne za eventualni posao likovnog pedagoga, a stekli su ih tokom studija, studenti navode poznavanje ključnih stupnjeva u razvoju djeteta, zatim u razvoju crteža i likovnog izraza kod djeteta, sposobnost tolerancije i partnerskog rada s djecom i kolegama, razumijevanje djece i školskih pravila i odnosa u školi. Samo dvoje studenata među važnije kompetencije navode i znanja i vještine iz oblasti likovne umjetnosti, kao segmenta obrazovanja likovnog pedagoga.

Zaključak

Iako studenti u značajnom broju izjavljuju da ne bi voljeli da rade u nastavi, prije svega zbog toga što misle da bi ih to sputavalo u umjetničkom radu, nijesu isključivi u tome da ne bi željeli da se isprobaju u nekom drugom vidu pedagoškog rada, posebno kada im se pitanje postavi drugačije ili kad se krene u dalji razgovor na tu temu. Iako smatraju da s djecom treba da rade umjetnici, koji su i sami prošli kroz faze umjetničkog istraživanja, manji broj njih je spreman da bude u toj ulozi.

Razlozi zbog kojih im rad u prosvjeti ne bi bio primamljiv, nijesu, kako smo očekivali, materijalne prirode, jer kako navode primanja nastavnika, prema

njihovim trenutnim shvatanjima, i nijesu toliko niska. Pored toga, pretpostavljaju da su prihodi slobodnih umjetnika ionako neizvesni. Takvi stavovi poklapaju se s nalazima ranijih istraživanja o materijalnom statusu mladih umjetnika (Gavrilov, 2010), koji govore o tome da tek diplomirani likovni umjetnici ili studenti završnih godina umjetničkih fakulteta, materijalni status ne posmatraju prvjenstveno kroz ličnu finansijsku dobit, već su im od većeg značaja poboljšanje uslova za rad, izlagačku djelatnost i mogućnosti za pozicioniranje na domaćoj i svjetskoj umjetničkoj sceni.

Pored toga što procjenjuju da zaposlenjem u prosvetnim ustanovama ne bi imali vremena i energije za umjetnički rad, kao dominantan razlog za izbjegavanje nastavničkog posla ističe se i bojazan da neće „umjeti“ da rade s djecom – posebno ih brine vođenje razreda, upravljanje disciplinom i loše snalaženje u komunikaciji s djecom s posebnim potrebama, naročito u heterogenim grupama. Navode da im rad u specijalnim školama ne bi predstavljao toliki problem, koliko rad u redovnim inkluzivnim odjeljenjima, jer ih brine usklađivanje i istovremeni rad i odnosi s djecom s posebnim potrebama i ostalom djecom.

Većinom ono što misle da im je od kompetencija i znanja potrebno, poklapa se sa temama koje uče (A. Joksimović, 2004, 2017), s tim što iskazuju potrebu da naučene sadržaje odmah provjere i primijene u praksi koja bi se održavala paralelno s teorijskom nastavom PPM predmeta. Nedostaju im i iskustva praktičara, kao i primjeri rješenja realnih situacija iz nastave.

Iz odgovora studenata možemo da zaključimo da svi učesnici u obrazovanju likovnih umjetnika treba da rade na razvijanju i njegovanju unutrašnje motivacije za pedagoški rad, obezbjeđivanjem što više prilika za raznovrsna praktična iskustva s pozitivnim rezultatima i pojačan rad na temu komunikacije i odnosa u odjeljenju. Pošto studenti pokazuju želju da rade u različitim oblicima likovne edukacije, koja se ne odvija u osnovnoj i srednjoj školi, smatramo da bi ustanove kulture, kao što su muzeji, galerije ili kulturni centri, trebalo da osnaže sopstveno pedagoško djelovanje i u njega uključuju mlade umjetnike.

Literatura

- Andrews, J. & H. Higson (2011): Graduate employability, 'soft skills' versus 'hard' business knowledge: a European study, *Higher Education in Europe*, Vol. 33, No. 4, 411-422.
- Elias, P. & K. Purcell (2004): In mass higher education working? Evidence from the labor market experiences of recent graduates, *National Institute of Economic Review*, Vol. 190, 60-74.
- Gajić, O., Andevski, M. (2010): *Diagnostic Competencies of Teachers – A*
- Precongnition of Life-long Learning (LLL), *Comparative Education*,

- Teacher Training, Education Policy, *School Leadership and Social Inclusion*, Volume (8), 451-457.
- Gajić, O. (2011): *Građansko obrazovanje za demokratiju, Interkulturalnost, Aktivizam mladih u zajednici, Obrazovanje za demokratsko građanstvo*, Filozofski fakultet, Novi Sad.
 - Gavrilov, M. (2010): *Poboljšanje statusa mladih neafirmisanih umetnika*, Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, Beograd
 - Gonzales, J. & R. Wagenaar (2008): *Tuning Educational Structures in Europe II: Universities contribution to the Bologna Process an introduction*, 2nd edition. Bilbao: Universidad de Deusto.
 - Gutvajn, N., Đerić, I., Luković I. (2011): Refleksije studenata pedagogije o budućoj profesiji i traženju posla, *Zbornik instituta za pedagoška istraživanja*, godina 43, broj 2, Beograd
 - Gutvajn, N., Đerić, I. i Marušić, M. (2011): Odnos studenata pedagogije prema budućoj profesiji i traženju posla; u J. Zubović (ur.): *Aktivne mere na tržištu rada i pitanja zaposlenosti* (92-211). Beograd: Institut ekonomskih nauka
 - Joksimović, A. (2017): *Obrazovanje i umetnost – izazovi nastave likovne kulture*, Fakultet likovnih umetnosti, Beograd
 - Kesić, T. i Previšić, J. (1998): Motivi upisa i zadovoljstvo nastavnim programom studenata ekonomskih i elektrotehničkih fakulteta u Hrvatskoj, *Društvena istraživanja*, Vol. 7, Br 4-5, 731-746.
 - Kovač – Cerović, T. i Levkov, Lj. (prir.) (2002). *Kvalitetno obrazovanje za sve – put ka razvijenom društvu*, Ministarstvo prosvete i sporta Republike Srbije, Beograd
 - Kuzmanović, B, Petrović, N. (2013): Lični i društveni ciljevi studenata u kontekstu njihovog profesionalnog usmerenja, *Andragoške studije*, br. 1, Institut za pedagogiju i andragogiju, Beograd
 - OECD (2005) *The definition and selection of key competencies*, DeSeCo publications,
 - referenca sa weba: www.oecd.org/dataoecd/47/61/35070367.pdf
 - O'Brien, E.M. & K.R. Deans (1995): The position of marketing education: a student versus employer perspective, *Marketing Intelligence & Planning*, Vol. 13, No. 2, 47-52.
 - Ogienko, O. & Rolyak, A. (2008): *Model of Professional Teachers Competencies Formation European Dimension*.
 - Pajević, D. (1985): *Izbor zanimanja*. Beograd: Zaštita rada.
 - Person, A.E. & J.E. Rosenbaum (2005): Educational outcomes of labor-market linking and job placement for students at public and private 2-year colleges, *Economics of Education Review*, Vol. 25, 412-429.

- Ricijaš, N., Hujić, A. i Branica, V. (2006): Zadovoljstvo studijem i samoprocjena kompetentnosti studenata nekih pomagačkih profesija, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, Vol. 42, Br. 2, 51-68.
- Roscoe, L.J & M.S. Chehalis (2009): Increasing psychology students' satisfaction with preparedness through a professional issues course, *Teaching of Psychology*, Vol. 36, 18-23.
- Ribchester, C. & H. Mitchell (2004): Level 1 student perceptions about employability, career planning and careers guidance, *Planet*, No. 13.
- Stanković, D. (2010): Mesto kompetencija u profesionalnom razvoju nastavnika. U
- Teorija i praksa profesionalnog razvoja nastavnika*. Polovina, N. i Pavlović, J. (ur.), Institut za pedagoška istraživanja, 62-84, Beograd
- Villar, E., J. Juan, E. Corominas & D. Capell (2000): What kind of networking strategy advice should career counsellors offer university graduates searching for a job? *British Journal of Guidance & Counselling*, Vol. 28, No. 3, 389-409.
- Weinert, F. E. (2001) Concept of Competence, A Conceptual Clarification, in Rychen, D.
- S. Salgarnik, L. H., Hogrefe & Huber Publishers (ed): *Defining and selecting key competencies*, Seattle/Toronto/Bern/Göttingen, 45-67.
- Zelloth, H. (2009): *In demand: career guidance in EU neighboring countries*. ETF Communication Unit & European Training Foundation.

ATTITUDES OF FINE ART STUDENTS OF THE FACULTY OF FINE ARTS ABOUT FINE ART TEACHER'S PROFESSION

Abstract:

This paper attempts to show attitudes and opinions of students of the Faculty of Fine arts on teaching profession of Visual Arts Teacher/Fine Arts teacher within the framework of his permanent professional development for the vocation of Fine Art artist. Case Study has been the subject of the research that was conducted in order to provide answers whether future artists are willing or according to their own criteria competent enough for the educational institutions, first of all schools. An interview was conducted based on a questionnaire of an open type with 50 students of the final academic year of study after they had completed attendance to the group of subjects in the field of psychology, pedagogy and methodology. The results showed that students were less motivated for teaching profession mostly because they wanted to fully dedicate their life to art work, but also due to the lack of confidence in their pedagogic abilities and adequate personal traits.

Key words: teacher's competences, Visual Arts Teacher, Fine Arts faculties, aesthetic education